

AVTIZMA JE V ZADNJIH DVEH DESETLETJIH VSE VEČ

Piše: Irena Račič

LETOS ŽE OSMIČ ZAPOVRSTJO OBELEŽUJEMO 2. APRIL, SVETOVNI DAN ZAVEDANJA O AVTIZMU. NAMENJEN JE SPODBUJANJU ZAVEDANJA O AVTIZMU IN OPOZARJANJU NA POMEN ČIM ZGODNEJŠEGA ODKRIVANJA AVTIZMA IN ČIM PREJŠNJE TER USTREZNE POMOČI POSAMEZNIKU.

O avtizmu, motnji, ki v zadnjih letih močno narašča, smo se pogovarjali z vodilno strokovnjakinjo na področju avtizma dr. **Marto Macedoni Lukšič** z Inštituta za avtizem in sorodne motnje. Ta med drugim poudarja, da je lahko otrok z avtizmom, ki je sicer normalno inteligenten, pri učenju in šolanju brez posebnih strategij in prilagoditev neuspešen in negativno označen. Izpostaviti velja, da gre pri avtizmu za izrazito kompleksno in interdisciplinarno problematiko, ki bi se jo moralo reševati s sodelovanjem in koordinacijo dela na področjih zdravstva, izobraževanja in socialne podpore. To bo vzpostavljeno v projektu Zore, ki bo dobro leto potekal pod vodstvom Macedoni Lukšičeve.

NAJVEČJE TEŽAVE NA PODROČJU SOCIALNE KOMUNIKACIJE IN INTERAKCIJE

Avtizem je razvojno-nevrološka motnja, pri kateri ima posameznik največje težave na področju socialne komunikacije in interakcije ter ponavljajoča se, stereotipna vedenja in interese. Poleg teh, glavnih značilnosti imajo lahko ljudje z avtizmom še veliko drugih posebnosti – šibko koncentracijo, nemir, agresijo, togotne izbruhe, senzorne posebnosti, gibalno okornost, učne težave, duševno manjrazvitost, pri mladostnikih in odraslih pa tudi motnje duševnega zdravja. »Močna področja oseb z avtizmom so predvsem tako imenovano vizualno mišljenje, lahko tudi dobro razvite matematične sposobnosti in sposobnosti na različnih umetniš-

kih področjih,« pravi naša sogovornica in dodaja, da pogostnost avtizma v zadnjih dveh desetletjih strmo narašča. Glede na tuje študije je otrok z avtizmom že več kot odstotek. Na vprašanje, kaj je vzrok, Macedoni Lukšičeva odgovarja, da gre za kompleksno dogajanje, na katerega vpliva tudi več družbenih dejavnikov: »Najprej so na to vplivale spremembe v diagnostičnih kriterijih v prvi polovici devetdesetih let, ki so omogočile vključitev tudi blažjih oblik. Potem so tu še boljše diagnostika, večje terapevtske možnosti, specifični pristopi k šolanju in večja medijska pozornost. Na porast pa sta vplivala tudi dodajanje in zamenjava diagnoz. Otrok z diagnozo duševna manjrazvitost je na primer dobil zraven še diagnozo avtizem.«

POMEMBNI SO TAKO GENETSKI KOT OKOLJSKI DEJAVNIKI

Vzrokov avtizma je več. »Pomembni so tako genetski kot okoljski dejavniki. Poznanih je že veliko genov, ki so rizični za razvoj avtizma. Med okoljskimi dejavniki se na primer omenjajo nekateri infekti in različna metabolna stanja matere med nosečnostjo, zdravila in nekatere substance, ki jih jemlje mati, ter tudi starost staršev. Vzroka sta lahko tudi ekstremna nedonošenost in zgodnja možganska poškodba zaradi katerega koli vzroka. Kot rečeno, en sam dejavnik navadno ni dovolj, gre torej za sovplivanje več stvari,« pravi naša sogovornica in dodaja, da cepjenja ni med njimi. Ta povezava naj bi bila že večkrat strokovno ovržena. Prav tako ni dokazana povezava med zastrupitvijo z živim srebrom in avtizmom. Pri tem velja poudariti, da živosrebrove spojine (tiomersal), ki naj bi bila krivec za pojav avtizma, v cepivih proti otroškim nalezljivim boleznim že dolgo ni več, avtizem pa je v porastu ravno v zadnjih desetletjih.

AVTIZEM SE PRIČNE KAZATI PO ŠESTEM MESECU STAROSTI

Čprav se motnja avtizma večinoma pokaže v otroštvu, pa se pri nekaterih tudi pozneje. »V tem primeru oseba v otroštvu svoje primanjkljaje lahko kompenzira, pozneje pa tega ne zmore več. Nasploh velja, da se z leti varnost tako šolskega kot drugih javnih sistemov zmanjšuje, od človeka se v smislu socialne kompetentnosti pričakuje vse več, to pa je tudi glavni razlog za kasnejšo dekompenzacijo.«

A kot rečeno, avtizem se navadno prepozna že v otroštvu. Raziskave o zgodnjem razvoju, tako naša sogovornica, so pokazale, da se začnejo značilnosti avtizma postopno kazati po šestem mesecu starosti, a pri vsakem otroku nekoliko drugače. Bolj jasno se posebnosti in razlike v družini otroki kažejo v drugem letu, ko se otrokov govor in zanimanje za okolje ne razvijata tako, kot bi pričakovali, lahko pa pride tudi do bolj opaznega nazadovanja na področju komunikacije. Posebna je tudi igra, velikokrat pa je prisotno tudi težavno vedenje – nemir, izbruhi, agresija, pa tudi motnje spanja in senzorne posebnosti. Danes govorimo o spektru, in to tako izraženosti avtističnih znakov kot tudi drugih razvojnih in vedenjskih posebnosti.

»Kot vsak drug otrok se tudi otrok z avtizmom razvija in odrasča, z njim pa se razvija tudi problematika. Veliko stvari se z leti izboljša, vedno pa se ne. To je odvisno od sposobnosti posameznika, njegovega družinskega in širšega okolja, šolanja in terapevtske podpore. Slednje je

MARTA MACEDONI LUKŠIČ

žal pri nas že za otroke veliko premalo, še manj pa je podpore in pomoči za odrasle,« pravi Macedoni Lukšičeva in dodaja, da bi odrasli potrebovali veliko več programov za socialno vključevanje, tako na področju zaposlovanja kot tudi bivanjskih možnosti in druženja, da bi lahko živeli bolj normalno. »Žal država tu ne podpira naših prizadevanj. Na ministrstvu za zdravje že več kot pol leta čaka program za odrasle z avtizmom, za katerega je že

zagotovljeno financiranje, ministrica ga. **Milojka Kolar Celarc** pa meni, da takega programa ne potrebujemo in njegovega izvajanja ne podpiše.«

NADPOVPREČNE IN GENIALNE SPOSOBNOSTI SO REDKE

Pri veliki večini otrok z avtizmom je razvoj izrazito heterogen, kar pomeni, da se sposobnosti na različnih razvojnih področjih zelo razlikujejo. »Pri veliki večini

Vsa sveža sem, hrustljava, domača sem, sočna in zdrava. Pridi pome, čakam te, naredi nekaj dobrega le zate!

KAKOVOST NAM JE BLIZU

Hrana iz vaše bližine je okusnejša in hranljivejša, ker je zaužita v času dozorelosti.

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, Dunajska cesta 22, Ljubljana

www.lokalna-kakovost.si

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

otrok z avtizmom je razvoj izrazito heterogen, kar pomeni, da se sposobnosti na različnih razvojnih področjih zelo razlikujejo. Pri nekaterih so določene sposobnosti res nadpovprečne ali že tudi genialne, vendar to ni tako pogosto, kot ljudje mislijo zaradi nekaterih znanih filmov. Področja nadpovprečnih dosežkov so predvsem matematično mišljenje, računalništvo, vizualne umetnosti in glasba,« pravi naša sogovornica in dodaja, da je njihova najšibkejša točka področje socializacije in komunikacije.

Za reševanje težav na teh področjih, tako Macedoni Lukšičeva, so se uveljavili posebni terapevtski pristopi. »Odločitev za vrsto pristopa je odvisna od razvojnih značilnosti otroka. Najbolj učinkoviti in strokovno utemeljeni pristopi pri učenju otrok z avtizmom izhajajo iz uporabne vedenjske analize, na osnovi katere se je razvilo tudi učenje nadomestne in podporne komunikacije s slikami. Nasploh je pri teh osebah najmočnejše vizualno področje, kar se izkorišča tako v terapiji kot tudi v izobraževalnih programih.« Ob vstopu v šolo se otrok z avtizmom in njegovi starši soočijo z mnogimi težavami, še zlasti če motnja dotlej še ni bila diagnosticirana. V Sloveniji smo otroke z avtizmom kot posebno skupino otrok

prepoznali zelo pozno, šele leta 2013, z novelo Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Še enkrat velja poudariti, da je pri učenju in šolanju brez posebnih strategij in prilagoditev tudi normalno inteligenten otrok z avtizmom neuspešen in negativno označen. »Glede na to, da se ti otroci razlikujejo glede na učne sposobnosti, se šolajo v vseh izobraževalnih programih, tako v rednih šolah (običajno) s pomočjo kot tudi v šolah s prilagojenim programom. Znanje učiteljev in drugih pedagoških delavcev je na tem področju zelo različno in odvisno predvsem od njihove motivacije ter interesa vodstva šol. Večinoma je zelo šibko. Vsaj deloma to rešujemo na skupnih sestankih, na katerih se tisti, ki delujemo v zdravstvenih ustanovah, srečujemo s pedagoškimi delavci iz vrtcev in šol,« pravi naša sogovornica.

CILJ JE ČIM BOLJ SAMOSTOJNO IN UČINKOVITO ŽIVLJENJE

Pri odpravljanju težav v povezavi z motnjo avtizma ne gre za klasično zdravljenje, pravi Macedoni Lukšičeva, temveč bolj za učenje in podporo glede na starost in razvojne posebnosti. »Cilj je, da bi oseba z avtizmom živela čim bolj samostojno in učinkovito ter čim manj

stresno. Najprej gre za učenje za učenje, pri katerem se otroka šele pripravlja za pravo učenje. Otroci z avtizmom so namreč zelo motivirani za svoje posebne interese in aktivnosti, drugo pa jih zanima veliko manj. S posebnimi strategijami se jih motivira tudi za stvari, ki se jih drugače ne bi lotili, so pa za samostojno življenje zelo pomembne. V okviru terapije spreminjajo tudi neželena vedenja v bolj prilagojena ter se učijo učinkovite komunikacije in socialnih spretnosti,« še pravi priznana strokovnjakinja na področju avtizma in dodaja, da je Zavod Inštitut za avtizem in sorodne motnje skupaj s partnerji v okviru Norveškega finančnega mehanizma 2009–2014 pridobil projekt Zora – Več zdravja za otroke in mladostnike z avtizmom in njihove družine, s katerim želijo izboljšati stanje na področjih, ki so najbolj pereča, to pa so terapevtske obravnave. Prvič bo tako vzpostavljen center za kratkotrajno bivanje, izvedeno pa bo tudi enoletno podiplomsko funkcionalno izobraževanje za strokovnjake in izobraževanje za starše. Program bo trajal do konca aprila prihodnje leto, aktivnosti, ki se bodo v sklopu projekta izvajale v Ljubljani in Mariboru, pa bodo namenjene za vso Slovenijo.

Avtomobilsko zavarovanje z akcijo SPROSTI ČAS

Razumemo, da vam je varnost pomembna v avtu, na kolesu in na dopustu v tujini, zato vam ob sklenitvi avtomobilskega zavarovanja ponujamo:

- brezplačno zavarovanje prtljage,
- 25 EUR popusta pri zavarovanju kolesarjev,
- 25 EUR popusta pri turističnem zavarovanju.

Zavarovalnica Triglav

Vse bo v redu.

triglav

www.triglav.eu